

АРКУША Лариса Ігорівна,

доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»; вул. Академічна, 2, м. Одеса, 65009, Україна; тел.: +38 067 4841037; e-mail: larisa_arkusha@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0422-6416

СТЕПАНОВ Євгеній Миколайович,

доктор філологічних наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; тел.: +38 096 4966406; e-mail: e.stepanov@onu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-5441-9822

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ТА РІЛЬ МОВНОГО ПРОСТОРУ У ВИКРИТТІ ДЕЯКИХ ЇЇ ПРОЯВІВ

Анотація. *Мета* статті полягає у класифікації соціальних чинників злочинності та визначенні ролі мовного простору у викритті окремих її проявів з урахуванням сучасних умов реформування правоохоронних органів та змін чинного законодавства. *Об'єктом* дослідження виступають лінгвістичні маркери злочинної діяльності. *Предметом* дослідження є соціально-мовні чинники злочинності та шляхи їх використання у розкритті злочину. *Методологічною основою* дослідження є система загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Методи формальної логіки (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія) використано для з'ясування змісту наявних проблем, що виникають у вчиненні злочинів; метод структурно-функційного аналізу застосовано для дослідження мовленнєвої діяльності злочинців; метод системного аналізу — для визначення оптимальної лінії поведінки при використанні лінгвістичних знань у протидії злочинності; статистичний метод дає змогу дійти висновків щодо рівня використання лінгвістичних знань залежно від виду злочину. На підставі вивчення різних наукових точок зору і аналізу мовленнєвої практики осіб, залучених до вчинення злочину, зроблено **висновки** щодо необхідності підвищення рівня ефективності застосування визначених шляхів використання лінгвістичних знань у викритті окремих категорій злочинів. Результати дослідження мають бути **впроваджені в практику** здійснення лінгвістичних експертиз, у тому числі в процесі розкриття певних злочинів, а також враховані при розробці освітніх програм підготовки фахівців зі спеціальностей 081 — Право, 262 — Правоохоронна діяльність, у заходах із підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів.

Ключові слова: соціальні чинники, злочинність, викриття правопорушень, субкультура, мовлення, лінгвістичні знання, соціальні діалекти, методи лінгвістичної експертизи.

Постановка проблеми. В умовах реформування правоохоронних органів, постійних змін чинного законодавства, певних ускладнень в усіх сферах суспільного життя (політичній, економічній, соціальній, культурній тощо) в Україні відмічають зменшення кількості зареєстрованих правопорушень (у 2020 році обліковано 784096 кримінальних правопорушень проти 840447 у 2019 р.). Проте аналіз статистичних показників за останні шість років [2], а також загальний стан правоохоронної системи та рівень професійної підготовки працівників правоохоронних органів викликає обґрунтоване занепокоєння щодо реальності наведених показників. Причин означеному забагато. Серед них суттєвого значення набуває становлення та стрімке розповсюдження (на жаль, за підтримки ЗМІ) кримінальної субкультури, однією зі складових якої є використання у спілкуванні елементів злочинного аргю, яке завойовує із суміжними жаргонами та сленгами все ширший мовленнєвий простір.

Вивчення означених процесів тільки правознавцями не може вирішити проблем, які породжують такі процеси. Виникає потреба в залученні фахівців-лінгвістів і як спеціалістів, і як експертів. Лінгвістичні дослідження злочинного мовного простору було розпочато в Російській імперії в середині XIX ст. [19; 18], активно розвивалися на початку XX ст. [5; 17; 7; 20; 14], допомагали боротися зі злочинністю в СРСР після громадянської війни у 1920-ті роки. Лінгвістам за короткий термін вдалося скласти списки слів і виразів, а потім і словники тайного мовлення злочинців для службового користування недосвідченої міліції [3; 15]. Це значно полегшило виконання роботи щодо розкриття скоєних, випередження запланованих та профілактики можливих злочинів. Лінгвістична наука здатна допомагати у боротьбі зі злочинністю й сьогодні, виявляючи як в усному, так і в письмовому мовленні потенційних порушників закону докази їх причетності до вчинення певного правопорушення або злочину. Напрацювання лінгвістів можуть бути в нагоді у розслідуванні та попередженні кримінальних правопорушень різного спрямування та завданих збитків. Особливої уваги вимагає поширення досвіду лінгвістичної експертизи в розслідуванні злочинів, спрямованих проти конституційного ладу, прав і свобод громадянина, його честі й гідності, кримінальних злочинів, скоєних організованими угрупованнями, в тому числі створеними за етнічною ознакою, економічних злочинів тощо.

Зазначимо, що від лютого 2014 року по березень 2020 року винними у вчиненні злочинів проти держави й народу України визнано 1098 осіб, хоча слідчі підрозділи СБУ за цей же період були зайняті розслідуванням 20822 кримінальних проваджень такого спрямування, у тому числі за зви-

нуваченням у насильницьких діях щодо зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ст. 109 КК України) — 502 кримінальних провадження, у посяганні на територіальну цілісність і недоторканість держави (ст. 110 КК України) — 1718 кримінальних проваджень [10].

Аналіз двадцяти вироків [23–42] по провадженням окресленої категорії показав, що обвинувальна частина означених вироків побудована на висновках лінгвістичних експертиз матеріалів, які є у відкритому доступі в соціальних інтернет-мережах. Експерти довели, що певні тексти містять заклики до повалення конституційного ладу, захоплення влади насильницьким шляхом, заклики до посягання на територіальну цілісність та недоторканість України, до розв'язування воєнного конфлікту, висловлювання, спрямовані на розпалення національної ворожнечі та ненависті до представників конкретної національної групи або за національною ознакою, заклики, спрямовані на сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності.

Окреслене підтверджує актуальність дослідження ролі мовного простору і лінгвістичних знань у визначенні сучасних соціальних чинників злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання лінгвістичних знань для викриття окремих видів злочинів у різні роки висвітлювалась як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями-криміналістами, такими як: Т. В. Аверьянова, Л. Ю. Ароцкер, Е. У. Бабаєва, Р. С. Белкін, Є. Ф. Буринський, А. І. Вінберг, В. К. Войнов, С. М. Вул, Г. Л. Грановський, А. К. Дамбраускайте, Г. Д. Маркова, С. М. Потапов, М. Я. Сегай, С. І. Тихенко та інші.

Здебільшого означені автори досліджували особливості використання ознак писемного мовлення з метою вирішення завдань почеркознавчої експертизи, визначали предмет, мету, завдання лінгвістичної (авторознавчої) експертизи з метою встановлення авторства.

У сучасній лінгвістичній експертизі, крім питань, пов'язаних з ідентифікуванням автора, вирішуються семантико-текстуальні питання, спрямовані на дослідження висловлювань у формі закликів, погроз, пропаганди, що потребує розробки відповідних методик із використанням багатой палітри різноманітних лінгвістичних і суміжних із лінгвістикою знань.

Постановка завдань. З урахуванням того, що об'єктом дослідження виступають лінгвістичні маркери злочинної діяльності, а предметом є соціально-мовні чинники злочинності та шляхи їх використання у розкритті злочину, мета статті полягає у класифікації соціальних чинників злочинності та визначенні ролі мовного простору і лінгвістичних знань у викритті окремих її проявів з урахуванням чинного законодавства та сучасних соціально-політичних умов життя. Крім того, ми маємо намір звернути увагу на недоліки проведення лінгвістичної експертизи мовленнєвого простору тих правопорушень, які не використовують жаргонів і арго злочинців, зокрема злочинів проти основ національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Ми підтримуємо думку відомого кримінолога В. М. Дрьоміна, який пропонує праксіологічний підхід до пізнання злочинності, обґрунтовуючи це тим, що злочинність, являючи собою результат особливої за своїми мотивами, метою і морально-правовими оцінками предметної діяльності, виступає лише як один із проявів людської активності й перебуває в закономірних зв'язках з іншими видами діяльності людини [9, с. 97–117]. Отже, злочинність слід розглядати у соціальному і психологічному аспектах та сприймати як продукт діяльності людини, результат її соціальної активності, що проявляється у масових щоденних практиках, які можна позначити терміном «кримінальні практики», котрі фактично постають як соціальні інститути [8, с. 70–71]. Практиологічна природа злочинності пояснює наявність у законодавствах різних народів у різні часи суб'єктивного ставлення до оцінювання багатьох вчинків як злочинів або дій, що відповідають традиціям, ідеологічним, політичним, економічним, конфесійним, цивілізаційним засадам суспільства або його частини, яка диктує правила соціальної організації, контролює, здебільшого, владні установи держави. Саме тому у добу Середньовіччя, коли в Європі домінувала папська влада, злочинами вважалися наукові дослідження, результати яких суперечили канонам церкви. Вчені, які застосовували наукові підходи, вважалися злочинцями і засуджувалися до страти (наприклад, Джордано Бруно). Саме тому в Росії у XVII ст. відбувся церковний розкол і ті, хто був не згоден із реформами патріарха Никона, змушені були бігти в Сибір, на Аляску, в Османську імперію, Річ Посполиту тощо, рятуючись від покарання влади. Саме тому після приходу до влади в Німеччині націонал-соціалістичної партії комуністи, євреї і роми були оголошені ворогами німецького народу, тобто злочинцями, і знищувалися, з бібліотек вилучали і спалювали на вогнищах книги, у яких висловлювалися ідеї, які доводили злочинність расизму, нацизму тощо, а їх автори, навіть якщо вони мешкали за межами Німеччини, засуджувалися до страти (наприклад, автор теорії культурного релятивізму, яка докорінно суперечить расистським і етноцентричним теоріям, американець Франц Боас). Саме тому в цілому ряді країн, зокрема неодноразово в історії України, у різні часи після приходу до влади опонентів попередньої влади приймалися люстраційні закони або інші заходи проти своїх конкурентів з метою якомога довше перебувати при владі, оголосивши попередників злочинцями та заборонивши їм повертатися до державної служби, незважаючи на професіоналізм і досвід. У цьому ж списку треба назвати різне ставлення законодавств до абортів, до одностатевих сексуальних відношень громадян, до вчинків жінок і чоловіків, до користування деякими спільними об'єктами, до

заселення в покинуту володарями будівлю, до мисливських дій, до будівництва без проекту і/або дозволу владної установи, до інституту оподаткування та несплати податків, до зміни громадянства або наявності кількох громадянств тощо. Зіставний аналіз законодавств різних часів однієї країни та законодавств різних країн завжди виявляє різні підходи до ефективного, з точки зору влади, вирішення певної низки суспільних проблем.

І. М. Даньшин зазначає, що злочинність — це відносно масове, історично мінливе соціальне явище, що має певну територіальну і часову поширеність, являє собою цілісну, засновану на статистичних закономірностях систему одиничних суспільно небезпечних діянь, заборонених кримінальним законом. Окрім того, що злочинність — соціальне явище, вчений зазначає, що злочинність — це збірне поняття, яке є органічною, а не арифметичною сукупністю суспільно небезпечних діянь [6, с. 50–55].

Аналіз сучасних точок зору на злочинність, які враховують умови її існування, свідчить про те, що вона є соціально-правовим феноменом, своєрідною «хворобою» суспільства, кримінальною практикою суспільства, що характеризується масовістю та історичністю і становить певну систему злочинів, закріплених кримінальним законом та вчинених у певний час на певній території.

З урахуванням існуючих наукових точок зору, на підставі аналізу засобів масової інформації та власних спостережень можна таким чином систематизувати **основні сучасні соціальні чинники й умови злочинності в Україні**:

Соціально-економічні: безробіття, низький рівень виробництва, зниження рівня життя більшості населення; інтенсивне зростання соціальної нерівності; несправедливий розподіл національних ресурсів, сукупного суспільного продукту.

Соціально-політичні: недосконалість чинного законодавства, яке зумовлено лобіюванням формування правового середовища на користь кримінального елемента та бізнес-еліт; створення режиму найбільшого сприяння злочинним організаціям; розвиток сепаратизму при зростанні міжнаціональних, міжетнічних і міжрелігійних суперечностей.

Соціально-управлінські: зниження ефективності роботи поліції та інших правоохоронних органів, незважаючи на їх постійне реформування, що є підґрунтям, здебільшого, для виправдовування витрат, а також постійний відтік професійних кадрів; зменшення бюджетних коштів на фінансування органів державного управління, в тому числі правоохоронних, що створює сприятливі умови для корупції на середніх управлінських ланках і серед високопосадовців.

Соціально-виховні: криза системи виховання й навчання молодого покоління, викликана реформуванням системи дошкільної, середньої та вищої освіти без урахування властивостей і потреб українського суспільства, що зумовлено соціально-економічними та ідеологічними чинниками.

Соціально-психологічні: погіршення психологічного, фізичного і морального здоров'я населення, особливо на тлі безпорадності держави перед епідеміологічною загрозою й іншими викликами сьогодення.

Асоціальні: зростання рівня зловживання алкогольними напоями, наркотичними речовинами, що стає підґрунтям для зростання рівня загальнокримінальних злочинів, проте частково нейтралізує невдоволеність життям, владою, а тому не стимулює владу до заходів викорінення цих соціальних виразок.

Окреслена класифікація не є остаточною, вона може стати підґрунтям для систематизування та додавання інших чинників.

Отже, слабкість державної влади і неможливість державних органів ефективно справлятися із своїми обов'язками є особливо сприятливою умовою для розвитку кримінальної субкультури.

Соціолог А. М. Олійник (рос. *Олейник*) вважає, що «... за аналогією із прагненням кожної закритої соціальної групи розробити свої власні закони соціального життя, ув'язнені створили свою особливу “конституцію” тюремного життя» (переклад з рос. наш. — Л. А., Є. С.) [13, с. 13]. Саме тому, якщо особа виявилася нездатною до життя в «великому» соціумі (суспільстві) чи свідомо відмовилась від загальноприйнятих норм поведінки в такому соціумі, вона прагне самоутвердитися в соціумі «малому», в цій ситуації — в середовищі досвідчених злочинців. Відмінність норм кримінальної субкультури від норм суспільства становить основну привабливість для вказаних осіб.

Характерною ознакою кримінальної субкультури є знання і використання в мовленні злочинного жаргону та інших способів таємного спілкування [12, с. 113]. Сучасний кримінальний жаргон, як і 100 років тому, є соціальним діалектом (соціолектом), що представляє собою систему термінів та виразів, які дають змогу ідентифікувати учасників злочинного середовища як частину окремого соціуму, який протистоїть законослухняному суспільству. Використання означеного ідіома має на меті ускладнити розуміння сутності розмов та спілкування між кримінальними елементами для інших осіб [21]: працівників правоохоронних органів, потенційних потерпілих і свідків, конкурентів. Знання особливостей такого корпоративного спілкування мають бути використані не тільки для експертного дослідження задля визначення авторства, але і для отримання характеристики особи з метою подальшого використання у плануванні та проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів або їх комплексів у межах тактичних операцій, оперативно-тактичних комбінацій.

На окрему увагу заслуговують лінгвістичні методи, за допомогою яких отримуються докази причетності (або непричетності) осіб до вчинення певних видів злочинів. Відповідно до п. 2 «Науково-методичних рекомендацій...» [16] означені методи можна застосовувати у проведенні лінгвістичної експертизи мовлення, яка є криміналістичною експертизою, що має два підвиди: лінгвістичну експертизу писемного мовлення та лінгвістичну експертизу усного мовлення.

Фактично в межах лінгвістичної експертизи писемного мовлення проводять авторознавчі та семантико-текстові дослідження. Залежно від напрямку злочинної діяльності, об'єктами лінгвістичного дослідження стають рукописні документи, електронні документи, документи, виготовлені поліграфічним способом або за допомогою спеціальної техніки, а також СМС-повідомлення, тексти веб-комунікацій. Враховуючи практику застосування лінгвістичних експертиз, наукову точку зору Л. В. Ажнюк, можливо виокремити такі типи подібних видів експертиз [1]:

Лінгвістичні експертизи у господарських спорах.

Лінгвістичні експертизи у справах про захист авторських і суміжних прав.

Лінгвістичні експертизи у справах про заклики до повалення конституційного ладу, захоплення влади насильницьким шляхом; заклики до посягання на територіальну цілісність і недоторканість України; заклики до розв'язування воєнного конфлікту; висловлювання, спрямовані на розпалення національної ворожнечі та ненависті до представників конкретної національної групи або за національною ознакою; заклики, спрямовані на сприяння учасникам злочинних організацій і укріття їхньої злочинної діяльності.

Лінгвістичні експертизи у справах про шахрайство та вимагання.

Лінгвістичні експертизи у справах про насильницькі та корисливо-насильницькі злочини.

Зупинимось на аналізі доказів винуватості щодо лінгвістичних експертиз третьої групи злочинів. У Єдиному реєстрі судових рішень ми відібрали 20 справ [23–42], за якими засудженим було інкриміновано (за частотою) вчинення злочинів, передбачених такими статтями Кримінального кодексу України (далі — ККУ) [11]: 110 (у 16 справах) — «Посягання на територіальну цілісність і недоторканість України»; 109 (у 6 справах) — «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади»; 263 (у 2 справах) — «Незаконне поволодження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»; 345–1 (в 1 справі) — «Погроза або насильство щодо журналіста».

Чи відповідають експертні оцінки лінгвістів, на базі яких висувалися звинувачення та виносилися вирoki суддями, вимогам об'єктивності та неупередженості? Для перевірки застосуємо прийоми зіставлення ключових слів (концептів) і використання синонімічних відносин між гіпонімами ключових гіперонімів, що формують лексико-семантичні поля і групи. Вважаємо цей комплекс прийомів ефективним для проведення наміченої перевірки.

Концептуально значимими у статті 110 є такі ключові гіпероніми: для всієї статті — *умисні дії, зміна, державний кордон України, публічні заклики, розповсюдження*; лише для частин 2 і 3 — *повторно, попередня змова, розпалювання національної та релігійної ворожнечі*; лише для частини 3: *тяжкі наслідки, загибель людей*.

За матеріалами кримінальної справи № 623/521/17 [24] особу звинувачено за ч. 2 ст. 110, отже, в її діях угледіли *умисні дії* щодо зміни державного кордону України способом розповсюдження неодноразових (= повторно) публічних закликів за попередньою змовою і розпалювання національної і релігійної ворожнечі. Деякі уривки текстів, наведених як докази винуватості, відповідають визначеним ключовим словам. Наприклад, експертиза встановила, що матеріали розміщено на «Стіні» (публічній дошці оголошень, вільно доступній необмеженому колу інтернет-користувачів) певної групи соціальної мережі «ВКонтакте», отже, підсудний *розповсюджував* ці матеріали. Розміщав він подібні матеріали неодноразово, значить, розміщення *повторне*. Майже в кожному з багатьох текстів є граматичні конструкції *заклику*; оскільки заклики розміщено у вільному доступі, вони є *публічними*. В одному із закликів, представлених як доказ, експертиза угледіла ознаки *розпалювання національної ворожнечі (захищать права євреїв-олигархів, которые пришли незаконным путём к власти, и погибают за них — могут только срочники, контрактники, «свідомі» добровольці и наёмники!)*. Проте тут очевидним є факт використання етноніма *євреї* з прикладкою (*олигарх*), яка свідчить про негативне ставлення автора не до всіх людей єврейської національності, а лише до олігархів цієї національності. У «Словнику іншомовних слів» знаходимо: *Олігарх — особа, належна до олігархії. Олігархія 2 — правляча група представників фінансово-промислового капіталу, яка зосереджує у своїх руках основну владу і визначає внутрішню й зовнішню політику країни* [4, с. 400]. Таким чином, автор виступає в наведеному тексті проти представників фінансово-промислового капіталу України, які, за етнічним походженням, є євреями. У цьому можна убачати розпалювання класової ворожнечі з ознаками національної, причому домінує перша, розпалювання якої, за ст. 110 ККУ, не є посяганням на територіальну цілісність і недоторканість України.

У цій же справі експертиза і суд як доказ злочину за ст. 110 ККУ справедливо наводить такий уривок тексту: *Мы поняли: бандеровцы не люди. Отныне слово «бандеровец» для нас самое страшное проклятье. Отныне слово «бандеровец» разряжает ружьё. Не будем говорить. Не будем*

возмущаться. Будем убивать. Если ты не убил за день хотя бы одного бандеровца — Твой день пропал. Если Ты думаешь, что за тебя бандеровца убьёт твой сосед, Ты не понял угрозы. Если Ты не убьёшь бандеровца, бандеровец убьёт... Он возьмёт Твоих [близких] и будет мучить Их в ... окаянной Галичине. Если Ты не можешь убить бандеровца пулей — убей бандеровца штыком. Если на Твоём участке затишье, если Ты ждёшь боя, убей бандеровца до боя. Если Ты оставишь бандеровца жить, бандеровец повесит русского человека и опозорит русскую женщину. Если Ты убил одного бандеровца, убей другого — нет для Нас ничего веселее бандеровских трупов. Не считай дней. Не считай вёрст. Считай одно: убитых Тобой бандеровцев. Убей бандеровца! — это просит старуха-мать. Убей бандеровца! — это молит... дитя. Убей бандеровца! — это кричит родная земля. Не промахнись. Не пропусти. Убей! [24].

Експерти і суд наводять цей текст як доказ повторного здійснення публічного заклик до вчинення умисних дій, направлених на зміну меж території або державного кордону України, на порушення порядку, встановленого Конституцією України. І все, більше вони в цьому нічого кримінального не углядели. Однак звернемося до символіки, яку тут вжито. Бандеровцями традиційно називають в Україні тих, хто поділяв і поділяє політичні погляди С. Бандери, схвалює його дії щодо співробітництва із німецькою окупаційною владою часів другої світової війни. Це слово в оцінному значенні з негативною конотацією вживають стосовно тих, хто відстоює незалежність України, а також стосовно мешканців західних регіонів України, здебільшого, Галичини. Отже, застосування цих соціолінгвістичних знань із відповідними посиланнями на джерела, яких є немало у вільному доступі, значно покращило б доказову базу злочину щодо розпалювання національної ворожнечі. Крім того, тут є багато людиноненависницьких закликів до вбивства на ґрунті ідеологічних протиріч. Про це експерти і суд зовсім нічого не пишуть, є лише такі слова: «публічний заклик до вчинення умисних дій, направлених на ... порушення порядку...» [24].

Докази злочину нерідко подано в цій справі некоректно. Майже після кожного наведеного уривку представлено «під копірку» висновок: «Таким чином, за допомогою даного запису ОСОБА_1 повторно здійснила публічний заклик до вчинення умисних дій, направлених на зміну меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України». Наприклад, цей висновок спостерігаємо після таких слів доказової бази: *Обращение к партизанам, действующим на территории фашистской Украины. Побратимы и соратники!... Я говорю о распространении листовок. Вы знаете, что слово порой разит лучше пули. Пропаганда это один из важнейших методов борьбы. Под удар пропаганды должны попасть в первую очередь солдаты срочники ВСУ и рабочие сборочных и ремонтных военных заводов... вот приблизительный вариант обращения к рабочим: «РАБОЧИЕ СРОЧНЫХ И РЕМОНТНЫХ ВОЕННЫХ ЗАВОДОВ! ПОМНИТЕ!... Ремонтируя и собирая оружие для хунты вы становитесь соучастниками всех военных преступлений, совершаемых фашистами ... Вашими действиями нет прощения. Помните об этом!» Партизаны! Такие листовки надо распространять постоянно и повсеместно. Рабочие не должны чувствовать спокойствия. Они должны отдавать себе отчет, кому они служат и что их ждёт. Будь-яка неупереджена людина знайде в цьому тексті незгоду з ідеологічною позицією і діями влади, однак жодної лексеми, яка б навіть натякала на зміну меж території або державного кордону України, тут немає. Подібне бачимо в наступному уривку: *Украина, вставай!!! «Беркут» вставай!!! Одесса, Николаев, Херсон, Запорожье, Днепрпетровск, другие города!!! ... Хунта не легитимна — её решения вне закона!!! Время пришло пора действовать!!! Пора освободить ... от незаконной ублюдочной хунты!!!* Тут автор звертається до всієї України, а виокремлення деяких міст посилює позицію автора про те, що це українські міста, а тому вони не повинні стояти осторонь політичних процесів країни.*

Таких «ляпів» у представленій справі багато. На наше переконання, вони можуть виникати через суб'єктивний фактор ідеологічної позиції експерта. Однак ми вважаємо, що тут більше філологічної необізнаності, що свідчить про недостатній професіоналізм експерта, який здійснював лінгвістичну (семантико-текстуальну) експертизу.

Подібні недоліки ми зафіксували також в 11 з 19 інших проаналізованих нами експертиз і їх наслідків.

Висновки. Аналіз відповідності експертних оцінок висунутим звинуваченням у 20 справах, які було нами проаналізовано, свідчить про те, що у 12 (60 %) з них містяться не лише прямі, а й спірні докази винуватості авторів наведених у доказовій базі текстів. Це свідчить про недостатню філологічну підготовку спеціалістів, які здійснюють лінгвістичні експертизи, спрямовані на з'ясування складу злочину або його відсутність.

Запропонована класифікація соціальних чинників може стати підґрунтям для кримінологічного дослідження причин і умов злочинності з урахуванням змін сучасних умов, що, передусім, може сприяти створенню алгоритмів дій залежно від особи злочинця та виду злочину.

Л і т е р а т у р а

1. Ажнюк Л. В. Типологія об'єктів лінгвістичної експертизи і методика їх дослідження. *Мовознавство*. Київ : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 2016. № 3. С. 3–18.
2. Баганець О. Загальний стан злочинності та протидії їй на території України за 2020 рік (у порівнянні зі статистичними даними за 2013–2019 роки). URL : <http://www.baganets.com/blogs-baganets/zagalnii-stan-zlochinnost-ta-protid-i-na-123.html/>
3. Бец В. [Авдеенко И. К.]. Босаяцкий словарь : Опыт словотолкователя выражений, употребляемых босаяками. Одесса, 1903. 8 с.
4. Вибик С. П., Сютя Г. М. Словник іншомовних слів : тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.
5. Блатная музыка : Словарь жаргона преступников. Москва : Управление уголовного розыска республики, 1923. 112 с.
6. Даньшин И. Н. Общетеоретические проблемы криминологии : монография. Харьков : Прапор, 2005. 224 с.
7. Досталь Г. Воровской словарь. Слобода Покровская, 1904.
8. Дрёмин В. Н. К вопросу о предмете институциональной криминологии : от криминальных практик к социальному институту. *Митна справа*. Одеса : НУ ОЮА, 2010. № 6 (72). С. 68–73.
9. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика : інституціональна теорія криміналізації суспільства : монографія. Одеса : Юридична література, 2009. 616 с.
10. За злочини проти України з 2014 року засудили понад тисячу осіб. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ponad-tysyachu-osib-zasudyly-z-2014-za-zlochynu-protu-ukrainy/30483907.html/> (Дата звернення: 2.04.2021 р.).
11. Кримінальний кодекс України (Із змінами на 30.03.2021 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text/> (Період звернень: 10.03–17.04.2021 р.).
12. Лебедев С. Я. Традиции, обычаи и преступность. Теория, методология, опыт криминологического анализа. Москва : Межрегиональный центр коммерческой безопасности. 1995. 167 с.
13. Олейник А. Н. Тюремная субкультура в России : от повседневной жизни до государственной власти. Москва : ИНФРА-М, 2001. 418 с.
14. Попов Вс. М. Словарь воровского и арестантского языка. Киев : Печатня С. П. Яковлева, 1912. 128 с.
15. Потапов С. М. Словарь жаргона преступников (Блатная музыка). Москва : Изд-во Народного комиссариата внутренних дел, 1927. 197 с.
16. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/print/> (Дата звернення: 3.04.2021).
17. Путилин И. Д. Условный язык петербургских мошенников, известный под именем «музыки» или «байкового языка». *Записки Ивана Дмитриевича Путилина* : в 6 кн. Санкт-Петербург, 1904. Кн. 4. С. 261–267.
18. Смирнов Н. А. Слова и выражения воровского языка, выбранные из романа Вс. Крестовского «Петербургские трущобы». Санкт-Петербург : Тип. Имп. Акад. наук, 1899. 23 с.
19. Собрание выражений и фраз, употребляемых в разговоре Санкт-Петербургскими мошенниками. *Северная пчела*. 24 декабря 1859. № 282. С. 1129–1130.
20. Трахтенберг В. Ф. Блатная музыка : Жаргон тюрьмы / Под ред. И. А. Бодуэна де Куртенэ. Санкт-Петербург : Тип. А. Г. Розена, 1908. XIX, 116 с.
21. Уголовный жаргон. URL : https://ru.wikipedia.org/wiki/Уголовный_жаргон/;
22. Stepanov E. Der juristische und soziolinguistische Status des Russischen in den Nachfolgestaaten der Sowjetunion. *Handbuch des Russischen in Deutschland : Migration — Mehrsprachigkeit — Spracherwers*. Berlin : Frank & Timme Verlag für wissenschaftliche Literatur, 2017. S. 173–197.

Д ж е р е л а

23. Вирок. Кримінальна справа № 642/2832/18. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83381873/>
24. Вирок. Кримінальна справа № 623/521/17. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65850431/>
25. Вирок. Кримінальна справа № 308/5001/17. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68300178/>
26. Вирок. Кримінальна справа № 703/1622/18. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75317463/>
27. Вирок. Кримінальна справа № 308/4653/16-к. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/58047352/>
28. Вирок. Кримінальна справа № 948/364/20. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89436469/>
29. Вирок. Кримінальна справа № 742/2892/19. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91237610/>
30. Вирок. Кримінальна справа № 211/2886/17. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69056857/>
31. Вирок. Кримінальна справа № 191/1333/21. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97629400/>
32. Вирок. Кримінальна справа № 234/403/18. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80439832/>
33. Вирок. Кримінальна справа № 182/2851/21. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98323603/>

34. Вирок. Кримінальна справа № 461/3002/19. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91796284/>
35. Вирок. Кримінальна справа № 500/511/15-к. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43278549/>
36. Вирок. Кримінальна справа № 473/490/19. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81747779/>
37. Вирок. Кримінальна справа № 537/2485/18. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74679187/>
38. Вирок. Кримінальна справа № 937/8313/19. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86013331/>
39. Вирок. Кримінальна справа № 554/1848/19. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90823974/>
40. Вирок. Кримінальна справа № 750/1877/20. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95964368/>
41. Вирок. Кримінальна справа № 202/696/20. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87588085/>
42. Вирок. Кримінальна справа № 237/3328/17. Єдиний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68514149/>

References

1. Azhnyuk, L. V. (2016), “Typology of objects of linguistic expertise and methods of their research”, *Linguistics* [“Typolohiya ob’yektiv lnhvistychnoyi ekspertyzy i metodyka yikh doslidzhennya”, *Movoznavstvo*], O. O. Potebnia Institute of Linguistics NAS of Ukraine, issue 3, pp. 3–18.
2. Baganets, O. *General state of crime and counteraction to it on the territory of Ukraine for 2020 (in comparison with statistical data for 2013–2019)* [Zahal’nyy stan zlochynnosti ta protydyiyi yiy na terytoriyi Ukrayiny za 2020 rik (u porivnyanni zi statystychnymy danymy za 2013–2019 roky)], available at : <http://www.baganets.com/blogs-baganets/zagalnii-stan-zlochinnost-ta-protid-i-na-123.html/>
3. Betz, V. [Avdeenko, I. K.] (1903), *Bosyatsky dictionary : Experience of the word-interpreter of expressions used by tramps* [Bosyatskiy slovar’ : Opyt slovotolkovatelya vyrazheniy, upotreblyaemykh bosyakami], Odessa, 8 p.
4. Bibik, S. P., Syuta, G. M. (2006), *Dictionary of foreign words : interpretation, word formation and word usage* [Slovyk inshomovnykh sliv : tlumachennya, slovtvorennya ta slovozhyvannya], ed. S. Ya. Yermolenko, Folio, Kharkiv, 623 p.
5. *Thug Music : A Dictionary of Criminals Jargon* (1923) [Blatnaya muzyka : Slovar’ zhargona prestupnikov], Moscow : Criminal Investigation Department of the Republic, 1923. 112 p.
6. Danshin, I. N. (2005), *General theoretical problems of criminology* : monograph [Obshcheteoreticheskiye problemy kriminologii : monografiya], Prapor, Kharkov, 224 p.
7. Dostal, G. (1904), *Thieves’ dictionary* [Vorovskoy slovar’], Sloboda Pokrovskaya.
8. Dremyn, V. N. (2010), “On the issue of the subject of institutional criminology : from criminal practices to a social institution”, *Customs business* [“K voprosu o predmete institucional’noy kriminologii : ot kriminal’nykh praktik k sotsial’nomu institutu”, *Mytna sprava*], National University “Odessa Law Academy, Odessa, No. 6 (72), pp. 68–73.
9. Dryomin, V. M. (2009), *Crime as a social practice : an institutional theory of criminalization of society* : a monograph [Zlochynnist’ yak sotsial’na praktyka : instytutional’na teoriya kryminalizatsiyi suspil’stva: monografiya], Legal Literature / Yurydychna literatura, Odessa, 616 p.
10. *More than a thousand people have been convicted of crimes against Ukraine since 2014* [Za zlochyny proty Ukrayiny z 2014 roku zasudyly ponad tysyachu osib], available at : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ponad-tysyachu-osib-zasudyly-z-2014-za-zlochyny-proty-ukrainy/30483907.html/> (Accessed : 02/04/2021).
11. *Criminal Code of Ukraine (As amended on March 30, 2021)* [Kryminal’nyy kodeks Ukrayiny (Iz zminamy na 30.03.2021 r.)], available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text/> (Period of accesses : 10.03–17.04.2021).
12. Lebedev, S. Ya. (1995), *Traditions, mores and crime. Theory, methodology, experience of criminological analysis* [Traditsii, obychai i prestupnost’. Teoriya, metodologiya, opyt kriminologicheskogo analiza], Interregional Commercial Security Center, Moscow, 167 p.
13. Oleynik, A. N. (2001), *Prison subculture in Russia : from everyday life to state power* [Tyuremnaya subkul’tura v Rossii : ot povsedneynoy zhizni do gosudarstvennoy vlasti], INFRA-M Publishing house, Moscow, 418 p.
14. Popov, Vs. M. (1912), *Dictionary of the thieves’ and prisoners’ language* [Slovar’ vorovskogo i arestantskogo yazyka], Press of S. P. Yakovlev, Kiev, 128 p.
15. Potapov, S. M. (1927), *Dictionary of the jargon of criminals (Thieves music)* [Slovar’ zhargona prestupnikov (Blatnaya muzyka)], Publishing House of the People’s Commissariat of Internal Affairs, Moscow, 197 p.
16. *On approval of the Instruction on appointment and conduct of forensic examinations and expert research, and Scientific and methodological recommendations on preparation and appointment of forensic examinations and expert research* : order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 08.10.1998, No. 53/5 [Pro zatverdzhennya Instrukttsiyi pro pryznachennya ta provedennya sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen’ ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsiy z pytan’ pidhotovky ta pryznachennya sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen’ : nakaz Ministerstva yustyttsiyi Ukrayiny vid 08.10.1998 No. 53/5], available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/print/> (Accessed: 3/04/2021).
17. Putilin, I. D. (1904), “Conventional language of St. Petersburg swindlers, known as “music” or “baikovy language””, *Notes of Ivan Dmitrievich Putilin* : in 6 books [“Uslovnyy yazyk peterburgskikh moshennikov, izvestnyy pod imenem «muzyki» ili «baikovogo yazyka», *Zapiski Ivana Dmitriyevicha Putilina* : v 6 kn.], St. Petersburg, book 4, pp. 261–267.
18. Smirnov, N. A. (1899), *Words and expressions of the thieves’ language, selected from the novel by Vs. Krestovskiy “Peterburg Slums”* [Slova i vyrazheniya vorovskogo yazyka, vybrannyye iz romana Vs. Krestovskogo «Peterburgskiy trushchoby»], Printing house of the Imperial Academy of Sciences, St. Petersburg, 23 p.

19. “Collection of expressions and phrases used in conversation by St. Petersburg swindlers”, *Northern bee* (1859) [“Sobraniye vyrazheniy i fraz, upotreblayemykh v razgovore Sankt-Peterburgskimi moshennikami”, *Severnaya pchela*], December 24, No. 282, pp. 1129–1130.
20. Trakhtenberg, V. F. (1908), *Thugs music : Jargon of the prison [Blatnaya muzyka : Zhargon tyur'my]*, ed. I. A. Baudouin de Courtenay, A. G. Rosen's Printing, St. Petersburg, XIX, 116 p.
21. *Criminal jargon [Ugolovnyy zhargon]*, available at : https://ru.wikipedia.org/wiki/Criminal_jargon/
22. Stepanov, E. (2017), “Der juristische und soziolinguistische Status des Russischen in den Nachfolgestaaten der Sowjetunion”, *Handbuch des Russischen in Deutschland : Migration — Mehrsprachigkeit — Spracherwers*, Frank & Timme Verlag für wissenschaftliche Literatur, Berlin, SS. 173–197.

Sources

23. “Sentence, Criminal case No. 642/2832/18”, *Unified register of court decisions* (2018) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 642/2832/18”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83381873/>
24. “Sentence, Criminal case No. 623/521/17”, *Unified register of court decisions* (2017) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 623/521/17”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65850431/>
25. “Sentence, Criminal case No. 308/5001/17”, *Unified register of court decisions* (2017) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 308/5001/17”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68300178/>
26. “Sentence, Criminal case No. 703/1622/18”, *Unified register of court decisions* (2018) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 703/1622/18”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75317463/>
27. “Sentence, Criminal case No. 308/4653/16-k”, *Unified register of court decisions* (2016) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 308/4653/16-k”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/58047352/>
28. “Sentence, Criminal case No. 948/364/20”, *Unified register of court decisions* (2020) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 948/364/20”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89436469/>
29. “Sentence, Criminal case No. 742/2892/19”, *Unified register of court decisions* (2019) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 742/2892/19”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91237610/>
30. “Sentence, Criminal case No. 211/2886/17”, *Unified register of court decisions* (2017) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 211/2886/17”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69056857/>
31. “Sentence, Criminal case No. 191/1333/21”, *Unified register of court decisions* (2021) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 191/1333/21”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97629400/>
32. “Sentence, Criminal case No. 234/403/18”, *Unified register of court decisions* (2018) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 234/403/18”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80439832/>
33. “Sentence, Criminal case No. 182/2851/21”, *Unified register of court decisions* (2021) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 182/2851/21”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98323603/>
34. “Sentence, Criminal case No. 461/3002/19”, *Unified register of court decisions* (2019) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 461/3002/19”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91796284/>
35. “Sentence, Criminal case No. 500/511/15-k”, *Unified register of court decisions* (2015) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 500/511/15-k”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43278549/>
36. “Sentence, Criminal case No. 473/490/19”, *Unified register of court decisions* (2019) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 473/490/19”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81747779/>
37. “Sentence, Criminal case No. 537/2485/18”, *Unified register of court decisions* (2018) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 537/2485/18”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74679187/>
38. “Sentence, Criminal case No. 937/8313/19”, *Unified register of court decisions* (2019) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 937/8313/19”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86013331/>
39. “Sentence, Criminal case No. 554/1848/19”, *Unified register of court decisions* (2019) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 554/1848/19”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90823974/>
40. “Sentence, Criminal case No. 750/1877/20”, *Unified register of court decisions* (2020) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 750/1877/20”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95964368/>
41. “Sentence, Criminal case No. 202/696/20”, *Unified register of court decisions* (2020) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 202/696/20”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87588085/>
42. “Sentence, Criminal case No. 237/3328/17”, *Unified register of court decisions* (2017) [“Vyrok, Kryminal'na sprava № 237/3328/17”, *Yedynnyy reyestr sudovykh rishen'*], available at : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68514149/>

АРКУША Лариса Игоревна,

доктор юридических наук, профессор, заведующая кафедры уголовного процесса, детективной и оперативно-розыскной деятельности Национального университета «Одесская юридическая академия»; ул. Академическая, 2, гор. Одесса, 65009, Украина; тел.: +38 067 4841037; e-mail: larisa_arkusha@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0422-6416

СТЕПАНОВ Евгений Николаевич,

доктор филологических наук, профессор кафедры общего та славянского языковедения Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; Французский бульвар, 24/26, гор. Одесса, 65058, Украина; тел.: +38 096 4966406; e-mail: e.stepanov@onu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-5441-9822

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРИЧИНЫ ПРЕСТУПНОСТИ В УКРАИНЕ И РОЛЬ ЯЗЫКОВОГО ПРОСТРАНСТВА В РАСКРЫТИИ ОТДЕЛЬНЫХ ЕЁ ПРОЯВЛЕНИЙ

Аннотация. Цель статьи состоит в классификации социальных причин преступности и определении роли языкового пространства в раскрытии отдельных её проявлений с учётом современных условий реформирования правоохранительных органов и изменений действующего законодательства. **Объектом** исследования выступают лингвистические маркеры преступной деятельности. **Предметом** исследования являются социально-языковые причины преступности и пути их использования в раскрытии преступления. **Методологической основой** является система общенаучных и специальных методов научного познания. Методы формальной логики (анализ, синтез, дедукция, индукция, аналогия) использованы для определения содержания существующих проблем, которые возникают при совершении преступлений; метод структурно-функционального анализа — для определения оптимальной линии поведения при использовании лингвистических знаний в противодействии преступности; статистический метод даёт возможность сформулировать выводы относительно уровня использования лингвистических знаний в зависимости от вида преступления. В **результате** изучения разных научных точек зрения и анализа языковой практики лиц, причастных к совершению преступления, сформулированы **выводы** относительно необходимости повышения уровня эффективности применения определенных путей использования лингвистических знаний в раскрытии отдельных категорий преступлений. Результаты исследования могут быть **внедрены в практику** проведения лингвистических экспертиз, в том числе в процессе раскрытия определенных преступлений, а также использованы при разработке образовательных программ подготовки специалистов по специальности 081 — Право, 262 — Правоохранительная деятельность, в мероприятиях по повышению квалификации сотрудников правоохранительных органов.

Ключевые слова: социальные причины, преступность, раскрытие правонарушений, субкультура, речь, лингвистические знания, социальные диалекты, методы лингвистической экспертизы.

Larysa I. ARKUSHA,

Doctor (Grand PhD) of Legal Sciences, Full Professor, Head of the Department of Criminal Procedure, Detective and Operational-Investigative Activities, National University “Odessa Law Academy”; 2 Academichna st., Odessa, 65009, Ukraine; tel.: +38 067 4841037; e-mail: larisa_arkusha@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0422-6416

Ievgenii N. STEPANOV,

Doctor (Grand PhD) of Philological Sciences, Full Professor, the Department of General and Slavic Linguistics; Odessa I. I. Mechnikov National University; 24/26 Frantsuzkyi Blvd., Odessa, 65058, Ukraine; tel.: +38 096 4966406; e-mail: e.stepanov@onu.edu.ua; ORCID ID: 0000-0002-5441-9822

SOCIAL CAUSES OF CRIMINALITY IN UKRAINE AND THE ROLE OF THE LANGUAGE SPACE IN THE DISCLOSURE OF ITS INDIVIDUAL MANIFESTATIONS

Summary. The *purpose* of the article is to classify the social causes of crime and determine the role of the linguistic space in disclosing its individual manifestations, taking into account the modern conditions of reforming law enforcement agencies and changes in current legislation. The *object* of the research is the lingual markers of criminal activity. The *subject* of the research is the socio-linguistic causes of crime and the ways of their use in solving crimes. The *methodological basis* is the system of general scientific and special methods of scientific knowledge. Methods of formal logic (analysis, synthesis, deduction, induction, analogy) are used to determine the content of existing problems that arise when crimes are committed; the method of structural and functional analysis — for determine the optimal ways of behavior when using linguistic knowledge in combating crime; the statistical method makes a possibility to formulate conclusions regarding the level of use of linguistic knowledge, depending on the type of crime. As a *result* of studying various scientific points of view and analyzing the linguistic practice of persons involved in the commission of a crime, *conclusions* have been formulated regarding the need to increase the level of efficiency in the use of certain ways of using linguistic knowledge in disclosing certain categories of crimes. The *results* of the study can be introduced into the practice of conducting linguistic examinations, including in the process of solving certain crimes, and also can be used in the development of educational programs for training specialists in the specialty 081 — Law, 262 — Law enforcement, in measures to improve the skills of law enforcement officers.

Key words: social reasons, crime, disclosure of offenses, subculture, speech, linguistic knowledge, social dialects, methods of linguistic expertise.

Статтю отримано 5.05.2021 р.